

Kết nối đa chiều: Đánh giá xã hội về dịch vụ hệ sinh thái tại lưu vực sông Portneuf, Idaho

Gà Tre

06-04-2025

“- In the same field, how can the two sides be so different? The guys over there are dead serious, while you guys are cheery and breezy.”

Trích “Light and Free”; *Wild Wise Weird* [1]

Việc hiểu con người cảm nhận và đánh giá thiên nhiên như thế nào là điều thiết yếu để định hướng quản lý đất đai một cách bền vững. Một nghiên cứu gần đây của Greeves, McGovern và Castro [2] đã giới thiệu một phương pháp luận đổi mới trong đánh giá xã hội về dịch vụ hệ sinh thái (*ecosystem services*) tại lưu vực sông Portneuf, bang Idaho. Bằng cách so sánh góc nhìn của chuyên gia và công chúng, nghiên cứu cung cấp những hiểu biết giá trị về cách các nhóm bên liên quan khác nhau nhận diện và ưu tiên các lợi ích mà hệ sinh thái mang lại.

Trước đây, việc đánh giá dịch vụ hệ sinh thái chủ yếu dựa trên các khuôn khổ sinh – vật lý và kinh tế. Mặc dù những cách tiếp cận này có vai trò quan trọng, chúng thường bỏ qua góc độ xã hội—cụ thể là cách cộng đồng hiểu, đánh giá và tương tác với hệ sinh thái địa phương của họ [3]. Nhằm thu hẹp khoảng cách này, nghiên cứu áp dụng phương pháp phân tích so sánh giữa các bên liên quan (*comparative stakeholder analysis*) theo bốn chiều: mức độ nhận diện dịch vụ hệ sinh thái, mức độ quan trọng được cảm nhận, những thay đổi được quan sát theo thời gian, và tác động của các hoạt động sử dụng đất.

Các nhà nghiên cứu đã thực hiện khảo sát với 28 chuyên gia và 471 người dân, tập trung vào cảm nhận đối với 11 dịch vụ hệ sinh thái chính, bao gồm các nhóm dịch vụ cung cấp, điều tiết và văn hóa. Kết quả cho thấy sự khác biệt rõ rệt về mức độ nhận diện: các chuyên gia nhất quán nhận diện nhiều loại dịch vụ hơn—đặc biệt là các dịch vụ điều tiết như điều hòa nước và khí hậu—so với công chúng nói chung. Sự khác biệt này có thể bắt nguồn từ mức độ kiến thức môi trường hoặc định hướng chính trị; đáng chú ý, mẫu công chúng nghiêng về xu hướng bảo thủ hơn và, theo các nghiên cứu trước đó, có xu hướng ít ưu tiên các vấn đề liên quan đến khí hậu [4].

Dù tồn tại khác biệt trong mức độ nhận diện, cả hai nhóm—chuyên gia và công chúng—đều cho thấy sự đồng thuận cao về mức độ quan trọng tương đối của các dịch vụ hệ sinh thái, đặc biệt khi được hỗ trợ bằng công cụ trực quan như kích thích bằng hình ảnh (*photo-elicitation*). Kết quả này gợi ý rằng sự khác biệt trong hiểu biết có thể phản ánh sự quen thuộc khác nhau với thuật ngữ kỹ thuật hơn là sự khác biệt trong giá trị cốt lõi.

Đáng lưu ý, hai nhóm có sự khác biệt trong nhận thức về những thay đổi của một số dịch vụ—chẳng hạn như giải trí, chất lượng nước, và bản sắc địa phương—trong thập kỷ qua. Tuy nhiên, họ lại khá tương đồng trong quan điểm về tác động của sử dụng đất. Cả hai nhóm đều cho rằng đô thị hóa gây ảnh hưởng tiêu cực đến các dịch vụ hệ sinh thái, trong khi rừng tự nhiên được xem là yếu tố then chốt hỗ trợ sức khỏe hệ sinh thái. Ngoài ra, cả chuyên gia và công chúng đều nhận thức được các đánh đổi liên quan đến hoạt động nông nghiệp và chăn thả [2].

Tổng kết, nghiên cứu này nhấn mạnh giá trị của các đánh giá xã hội trong việc định hình chính sách môi trường hiệu quả và mang tính toàn diện. Bằng cách làm sáng tỏ những điểm đồng thuận và khác biệt trong nhận thức của các bên liên quan, các đánh giá đó giúp phát triển các chiến lược truyền thông và quản lý phù hợp với xã hội hơn. Cuối cùng, nghiên cứu khẳng định tầm quan trọng của việc tích hợp góc nhìn con người vào quy hoạch sinh thái—nhấn mạnh rằng quản lý hệ sinh thái bền vững không thể chỉ dựa vào chuyên môn khoa học, mà còn phải dựa trên sự thấu hiểu bối cảnh xã hội và các giá trị cộng đồng [5].

Tài liệu tham khảo

[1] Vuong QH. (2024). *Wild Wise Weird*. <https://www.amazon.com/dp/B0BG2NNHY6/>

[2] Greeves S, et al. (2025). A social assessment of ecosystem services: a comparative stakeholder analysis of the Portneuf River Watershed, Idaho. *Ecosystems and People*, 21(1), 2478568. <https://doi.org/10.1080/26395916.2025.2478568>

[3] Felipe-Lucia MR, et al. (2015). A framework for the social valuation of ecosystem services. *Ambio*, 44(4), 308-318. <https://doi.org/10.1007/s13280-014-0555-2>

- [4] Cornell SJ, et al. (2019). A unified framework for analysis of individual-based models in ecology and beyond. *Nature Communications*, 10, 4716. <https://www.nature.com/articles/s41467-019-12172-y>.
- [5] Nguyen MH. (2024). How can satirical fables offer us a vision for sustainability? *Visions for Sustainability*. <https://ojs.unito.it/index.php/visions/article/view/11267>